

или иначе необходимо собрать ее в цельную картину. Любые даже противоречащие друг другу части должны быть связаны между собой.

Выводы: В рамках данной статьи приведена попытка анализа влияния современных общественно-социальных условий на человека, а также сформулирован концепт, призванный служить конвергентным основанием для рассмотрения вопросов идентичности как в рамках философии, так в и рамках психологии.

Кіссе Антон Іванович – доктор політичних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК: 140.8+159.922.32+17.02+329

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЯКОСТІ УСПІШНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Вивчаються значення і роль морально-етичних якостей в успішності політичного лідера. Визначається вирішальний вплив для суспільства морально-етичних пріоритетів. Досліджуються взаємозв'язок і взаємодія політичного лідера і його конститuentів у створенні критеріїв успіху лідера.

Ключові слова: мораль, етика, морально-етичні якості, політичний лідер, конститuentи, успішний політичний лідер.

МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ КАЧЕСТВА УСПЕШНОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА

Изучаются значение и роль морально-этических качеств в успешности политического лидера. Определяется решающее влияние для общества морально-этических приоритетов. Исследуются взаимосвязь и взаимодействие политического лидера и его конститuentов в создании критериев успеха лидера.

Ключевые слова: мораль, этика, морально-этические качества, политический лидер, конститuentы, успешный политический лидер.

MORALLY-ETHICAL QUALITIES OF A SUCCESSFUL POLITICAL LEADER

The importance and role of moral and ethical qualities in the success of a political leader

are studied. The decisive influence of moral and ethical priorities for the society is determined. Interrelation and interaction of the political leader and his constituents in creation of criteria of success of the leader are investigated.

Key words: *morality, ethics, moral-ethical quality, political leader, constituency, a successful political leader.*

Флуктуаційні процеси, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, кардинально змінили розвиток всієї України. Сьогодні, на мій погляд, усунення численного ряду протиріч, які струшують буквально всі соціокультурні структури суспільства, залежить від успішності двох складових: морально-етичних якостей особистості і всього суспільства в цілому; і успішного політичного лідера, який зможе не тільки взяти на себе весь тягар відповідальності, але і з честю пронести його через всі терни полікультурного та поліетнічного соціуму. Завдання буде більш простішим, коли ми об'єднаємо ці складові в єдине ціле, що я і спробував зробити в даному дослідженні. Зазначу, що в ситуації, в якій знаходиться сучасна Україна, політичний лідер не може бути успішним, якщо не буде у своїй діяльності враховувати не тільки складну соціокультурно обумовлену історичну ситуацію, але і багатшаровий, а часто і суперечливий хід гуманістичного оновлення суспільства, буквально кричущий про якісне поліпшення керівних політичних структур, враховуючи нове, постмодернізаційне по своїй суті, осмисленні місця і ролі політичного керівника нового типу, підвищення його і оточуючих його людей моральної культури. Цим і виражена актуальність заявленої роботи.

Мета дослідження – розглянути тенденції, що утворилися у формуванні особистісних якостей політичних лідерів, які вважаються успішними з урахуванням загальнолюдських норм моральності.

Реалізація поставленої мети дослідження зумовила вирішення поставлених **завдань**:

- вивчити сутність морально-етичних підстав у діяльності успішного політичного лідера;
- з'ясувати причини виникнення деформацій у морально-етичній сфері суспільства;
- визначити необхідність залежності створення технологій успішного політичного лідера від морально-етичних пріоритетів суспільства;
- простежити взаємозалежність політичних лідерів і конститuentів і їх існування в морально-етичному полі життя суспільства.

Об'єктом даного дослідження виступають якості успішного політичного лідера, **предметом** – морально-етичні якості успішного політичного лідера.

Морально-етичні якості не надаються людині безпосередньо з народження. Вони напрацьовуються вихованням і соціалізацією. В принципі людина в стані біологічно жити без морально-етичних норм, інше питання: чи не призведе це до знищення Homo Moralis, але й до знищення Homo Sapiens як виду взагалі? Звідси виникають дві вимоги: визначення морально-етичних якостей та розуміння або вироблення у людини розуміння значущості цих якостей (категоричний імператив Канта).

Як мені бачиться, **морально-етичні якості людини** уявляють собою складне соціокультурне єдність його цінностей, ціннісних орієнтацій, принципів, менталітету і світогляду, які визначають в ньому самодостатню і морально-етичну особистість, що є по своїй суті самореалізованою. Ці характеристики, власне властиві в тій чи іншій мірі кожній людині, виражаються зовні через вчинки, дії і ставлення до всього, що оточує людину в цьому світі. За морально-етичним якостям суспільство приймає кожного, оцінюючи його, виходячи з конкретних критеріїв (соціальних норм, звичок, звичаїв, традицій, цінностей і ціннісних орієнтацій).

Кожній людині в житті доводиться здійснювати свій моральний вибір: зробити щось хороше або вчинити аморально, але домогтися якого-небудь результату. Це постійна боротьба суспільних цінностей з внутрішнім ЕГО кожної окремої особистості. Все основне з морально-етичних якостей закладається людині з народження під час первинної соціалізації, коли він починає розуміти і відчувати ставлення до себе своїх батьків, родичів, друзів, однолітків і вихователів, вчителів, тобто, свого соціокультурного оточення, в тому числі це проявляється при перегляді фільмів, відвідування театрів, читанні книг і науково-популярних видань і так далі.

Завдяки всьому цього різноманіття соціокультурних інформаційних джерел і накопичується складне й багатогранне в людській поведінці, виражене і створене в його світосприйнятті, яке він для себе вибудовує протягом життя. Однакових людей не буває, у кожного свій характер, ставлення до життя, її цінностей і у кожного є свій індивідуальний погляд на навколишній світ.

Водночас є й об'єднуючі речі у вигляді морально-етичних норм, які геній Іммануїла Канта запропонував перетворити у вигляді законів.

Сучасний стан України змушує нас говорити про необхідність політичної волі, а отже, і політичного лідера, який може стати успішним лише, якщо об'єднає у своїй діяльності економічну складову з морально-етичною.

Успіх політичного лідера безпосередньо залежить від обґрунтованості стратегії позиціонування на загальноукраїнському політичному полі. Ми ведемо мову про цінності та ціннісні орієнтації, які зможуть об'єднати різнопланові регіони України та різновекторне українське суспільство. Для цього необхідні політична воля, стратегія внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків, стратегія внутрішньокорпоративної культури, медіа- стратегія, стратегія кризового управління та морально-етичні якості.

З позицій філософії важливим представляється розгляд системного аналізу політичного лідерства. Виходячи, з ситуації, що склалася в країні я пропоную розглянути два фактори, які необхідно врахувати в своїй політичній стратегії:

1. Використання образу «Я-ЛІДЕРА», заснованого на демонстрації особистих морально-етичних якостей лідера, що має на меті «добробут народів, які живуть в Україні і, як наслідок, добробут держави».

2. Використання образу і іміджу «найнятої людини», який у свідомості своєму власному і людей не тільки є найнятим, але й усіма своїми діями це уособлює і служить зразком поведінки.

Не можна забувати про політичні переконання лідера, його політичний стиль, мотиви, якими керується, а найголовніше – необхідно врахувати попередній політичний імідж. Окрім знань переконань політичного лідера, важливо з'ясувати його систему цінностей та ціннісних орієнтацій, та наскільки твердо лідер дотримується їх, вони стають домінуючими або лідер виявляється чутливий до навколишнього середовища, змінюючи свої переконання. В зв'язку з тим можна виділити два типи лідерів: 1) «прапороносці» (використовуючи назву, зміст роману відомого українського класика літератури Олесь Гончара) – лідери з сильними політичними переконаннями, прагнуть пропагувати, відстоювати і зробити визначальними свої погляди і морально-етичні якості та 2) «прагматики» (переконання яких змінюються залежно від конкретної ситуації).

Виходячи з вищесказаного, величезне значення має політичний стиль успішного лідера, на який модно буде орієнтуватися всьому співтовариству. На відміну від визначального значення переконань, вплив стилю може виявитися і непрямим, але саме політичний стиль успішного лідера задає тон і модель лідерства. Важливо з'ясувати, як лідер діє: чи вважає за краще він особисту дипломатію, чи робить акцент на риториці, чи цікавиться детальним вивченням проблем або прагне отримати загальну інформацію, чи

надає значення секретності тощо. Але особливо важливо: як він надходить з точки зору морально-етичних цінностей. Український народ дуже тонко в силу свого менталітету відчуває фальш і лицемірство. Порушення або недотримання лідером моралі тут же позбавляє його романтично-утопічного ореолу праведника, і, як наслідок, він миттєво перестає бути лідером. Доказом чого служить доля і рейтинги всіх наших президентів. Адже тільки Леонід Кучма був переобраний на другий термін, та й то завдяки виходу у другий тур Петра Симоненка і морально-етичної неохайності опонентів, не домовилися про єдиного кандидата. Все це є елементами політичного стилю. Він надає обмежуючий вплив на найближче оточення лідера, принаймні, в двох напрямках. По-перше, оточення схильне приймати стиль, щоб мати доступ до лідера, а спільнота може прийняти стиль лідера, поки вважає його зразком поведінки. По-друге, спостерігається так званий «ефект двійника». Лідери (в авторитарно-тоталітарному суспільстві) хочуть відчувати навколо себе собі подібних, що забезпечує їм психологічний комфорт і відсутність конкуренції.

На жаль, в сучасному українському суспільстві висунення політичних лідерів відбувається найчастіше в умовах все більш певного і, разом з тим, все частіше закамуйфльованого конфлікту між політичною владою і економічними суб'єктами, з одного боку, і громадянським суспільством, з іншого. До того ж, мотиви багатьох політичних лідерів в Україні починаються та закінчуються бажанням заробити гроші, а не зробити щось корисне для суспільства з морально-етичної точки зору.

У той же час в класичному науковому знанні серед мотивів лідерства зазвичай виділяються наступні: потреба у владі; вірність справі (прагнення вирішити проблему або вселити свої ідеї); почуття відповідальності; потреба у схваленні і повазі; потреба в отриманні статусу і визнання; необхідність компенсувати лідерством змінні особисті проблеми. Знання мотивів допомагає зрозуміти поведінку лідера: чи є даний пост сходинкою в його кар'єрі або його справді цікавить, чи політик активно діяти або стане байдуже виконувати обов'язки тощо. Мотивація поведінки дозволяє, крім того, припустити, що саме лідер має намір робити в майбутньому. Тут дуже цікаво знання про перший політичний пост лідера і розуміння його смисложитєвих пріоритетів у зіставленні з усією кар'єрою. Дані з біографії лідера можуть допомогти передбачити, як він буде себе вести, посідаючи провідне становище, а відомостей про те, який перший політичний пост він займав, дає ключ до пояснення мотивів його поведінки (мається на увазі рівень цього поста і те, яким чином він був отриманий).

Необхідно враховувати, що політичні лідери є продуктами свого часу. Тому життєво необхідно вміти зіставляти, які події та ідеї формували молодь в період, коли майбутній лідер ставав дорослим, інакше кажучи, загальний досвід покоління безпосередньо впливає на політичну соціалізацію лідера. Він формує норми і переконання майбутніх лідерів і їх конститuentів (прихильників політичного лідера). Причому у мене чітко виробилася думка, в тому числі і завдяки діяльності, якою я займаюся, що саме конститuentи, в широкому сенсі цього терміна, значною мірою визначають успішність політичного лідера. Тому важливим є підкреслити, кого саме ми вважаємо конститuentами. З моєї точки зору, справедливим буде твердження, що конститuentи – це люди, які позитивно відносяться до даного політичного лідера, а саме: послідовники лідера; політичні активісти; виборці політичного лідера; люди, різні групи, всі, хто з ним взаємодіє [1]. Керівна діяльність лідера охоплює, як правило, кілька шарів послідовників (від найближчого оточення до широких мас). Для вивчення феномену політичного лідерства необхідно знати, що являють собою різні групи конститuentів, які їхні очікування і перед ким лідер несе відповідальність.

Політичний лідер обов'язково повинен знати і розуміти мотиви дій своїх послідовників. Тут можна позначити різні мотивування: одні намагаються вирішити власні проблеми, інші хочуть привернути увагу, третіх цікавить справа, деякі ідеалізують лідера як наставника і так далі. Численні спонукання до дії з боку послідовників ставлять перед політичним лідером самі різні керівні завдання (мобілізацію різних груп, визначення зони

свободи, виявлення загроз). Головне питання полягає в тому, щоб визначити, яка з груп може позбавити лідера його положення. Знання цього дає уявлення про межі діяльності даного лідера.

Ми підійшли до важливої особливості, без якої неможливо ні зрозуміти, ні сконструювати суть успіху політичного лідера: межі діяльності політичного лідера ставлять не лише послідовники, але й рівні за рангом лідери, що особливо відчувається на міжнародній арені. Оцінки ефективності такого роду взаємодії впливають на почуття довіри і поваги до лідера. Отже, лідери втягуються в процес взаємного регулювання: вони підтримують рівновагу між очікуваннями і потребами прихильників, своїми власними цілями й інтересами, а також цілями та інтересами тієї політичної сили, яку лідер представляє.

При цьому треба мати на увазі, що політичне лідерство має являти собою морально-етичний колективний продукт багатьох індивідів, що діють від імені лідера, тому лідер повинен ретельно відбирати тих, хто грає ключові ролі в комунікації. І тут ключовими словами буде згадка про морально-етичні якості та пріоритети. Тільки лідери такого плану можуть принести користь суспільства. Інакше ми отримаємо феномен Гітлера, Муссоліні, Леніна, Сталіна і тому подібних «діячів», не тільки знищили маси людей, але і на довгі роки деформували морально-етичні основи розвитку людини, суспільства, держави. Недарма Еріх Фромм пише про «злякисну агресію» [2].

Виходить, що в процесі лідерства політик управляє не тільки людьми, але і середовищем, в якому він діє (тому тут так важлива інформація). Отже, суть лідерства полягає у відносинах лідера і послідовників, у взаємодії зустрічних очікувань. Лідер проявляє свій інтерес до керованих, демонструючи рух до мети. Послідовники також виконують дії назустріч лідеру. У зв'язку зі сформованою ситуацією в країні за короткий проміжок часу необхідно заявити про себе, як у бізнесі (тут ця аналогія абсолютно доречно) «атакуючими методами», тобто активно заявкою про свою політичну силу. А за короткий проміжок часу після заявки лідера на посаду («медовий місяць») керовані взагалі утримуються від критики і як можна лояльніше реагують на новий стан того, кого вони обрали (що теж дуже важливо, оскільки це своєрідний вотум довіри, звідси величезне значення праймеріз в партії різних демократичних держав).

Таким чином, оцінка нового лідера позитивно корелюється з орієнтаціями конститuentів. Виходить, що лідер не може існувати без конститuentів, а конститuentи без лідера.

Формування іміджу політичного лідера відбувається як стихійно, неусвідомлено, так і свідомо, коли ретельно відстежуються особливості сприйняття політика, продумується нова стратегія і тактика формування сприятливого образу. За рахунок чого формується імідж, в тому числі і імідж політика? По-перше – це манера одягатися, постава, триматися, говорити, жестикулювати. Величезне значення має професійна грамотність, ерудиція, діловитість, ініціатива, політична платформа, програма дій. Поліпшення або коригування іміджу відомого політика неможлива без урахування того, що у більшою мірою впливають на свідомість людей, вчинки і провини. Адже і народна мудрість говорить – по одягу зустрічають, по розуму проводжають. Перше, що впливає на формування іміджу – це особистість політика, його слова і справи. А по-друге? Ну, звичайно ж, непряма імідж формуюча інформація: досє, відомості про спосіб життя, роботу, відпочинок, про друзів, родичів тощо. Але є ще й третя складова, без якої людина не може стати успішним політичним лідером ні за яких умов. Вона особливо чітко простежується в демократичних державах. Це – морально-етичні якості. Пошлемося на наступні з них: чесність, співчуття, скромність, працьовитість, самокритичність, совісність, шляхетність, безкорисливість, доброзичливість, ввічливість, пунктуальність, впевненість, справедливість, відданість, рішучість, сміливість, відповідальність і інші якості. Я розставив їх по власному ранжиру, виходячи зі своїх уявлень і переконань про політичного лідера. Звичайно, це своєрідна утопія. Але саме без таких

варіацій базисного типу особистості суспільство отримає аморальних політичних лідерів і, як результат, деградацію всіх основ держави.

В той же час успішним політичним лідером не зможе стати людина з високими морально-етичними ідеалами, якщо вона і конституенти не створили їй вигідний політичний імідж. Тому, цілеспрямоване формування політичного іміджу – це трудомісткий процес, який під силу вже не одиначкам, а спеціалізованим агентствам. Зараз без допомоги подібних фахівців не обходиться жоден поважаючий себе політик.

Якщо одні в своїй діяльності спираються на зовнішній імідж політика, наявність чіткої і піддається коригуванню доступності для більшості електорату політичної програми, то інші – на створення внутрішнього іміджу, стилю, класу, нестандартності і привабливості зовнішнього вигляду. Ідеальним було б поєднання внутрішнього та зовнішнього політичного іміджу в єдине ціле.

Одним з визначальних такого іміджу є легенда політичного лідера. Саме вона дозволяє політику «триматися на плаву», менше витратити зусиль на рекламу в ході виборчої кампанії. Легенда робить його незабутнім, популярним, впізнаваним. Питання тільки в тому, яка це легенда – хороша чи погана. Легенда складається із загального враження про людину і формується на рівні підсвідомості. І знову таки, політичне лідерство людини, основу якого складає погана легенда (так званий «антирейтинг»), здатне деформувати суспільство до невпізнання з точки зору превалювання негативних морально-етичних якостей. Адже у людей в підсвідомості постійно працюватимуть дані антирейтингу з переконанням, що справедливість в суспільстві не восторжествувала. А деякі з них, не маючи стійкими переконаннями, зроблять висновок про необов'язковість високих морально-етичних якостей для досягнення успіху.

Гарна легенда створює ситуацію, коли людині прощають деякі слабкості, помилки. З поганою легендою часто безнадійно йти на вибори. Легендою може бути серія вчинків, дуже важливих для людей, реакції на події в країні, чітко сформульовані ідеї, гасла, і, нарешті, в дійсності, людський подвиг, як би голосно не звучало це слово. І, знову-таки, дуже важливо, щоб в якості ідеалу сприймалися морально-етичні якості, а не гроші як єдине мірило всіх досягнень.

Існує багато способів створення легенд. Перший, мабуть, найважливіший, це знайти її (або придумати, модернізувати, перетворити відповідно до цінностей і ціннісних орієнтацій суспільства) в біографії кандидата. Другий-пов'язаний з особливостями поведінки, із зовнішністю, за якою на рівні підсвідомості якась легенда «зчитується». Люди часто домислюють події, яких насправді і не було. Третій - у виробленні політичної ідеї та вмінні її відстоювати.

Якщо кандидат має ідеї і може їх публічно висловити, так, щоб їх сприйняли, якщо за ним легенда і він у позиції переможця – у нього багато шансів на успіх. Причиною поразки такого кандидата можуть бути сильніші ідеї, позиції і легенди.

Більшість політичних і громадських діячів стверджують, що імідж пов'язаний в основному із зовнішністю. Зовнішня складова має безліч якостей, включаючи міміку, манери, костюм, зачіску, ходу, голос, жести. Процесуальна сторона іміджу включає емоційну виразність, пристрасність, енергію, швидкість реакцій – все те, що відносять до темпераменту. А також: почуття гумору, артистичність, лицедійство. Всі ці складові допомагають залишити слід в пам'яті і серцях людей, допомагаючи їм зробити свій вибір.

Про успішність того чи іншого політичного діяча часто свідчать переконливість чи непереконливість його публічних виступів. Якщо промова вимовлена правильно, акценти розставлені вірно, значить, виступ відбувся – так думають часом його автори. А ось про те, у що «загорнуте» послання і під яким соусом подано, багато політиків не замислюються. Між тим вирішальну роль у справі переконання слухача у власній правоті може зіграти зовнішнє

оформлення, якщо хочете, «дизайн виступу». Не менш важливі і декорації, на тлі яких вимовляється спіч, які часто не повинні поступатися за значимістю самої мови. Але є ще одна важлива складова, про яку можуть забути іміджмейкери, але ми, суспільство, маємо пам'ятати постійно. Це-категоричний імператив морально-етичних якостей як обов'язковий лакмусовий папірець успішного політичного лідера!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теория конституентов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://librero.ru/journalism/teoria_konstituentov.
2. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. – М.: Республика, 1994. – 447 с.

Литинская Надежда Викторовна – соискатель кафедры культурологии философского факультета Одесского национального университета им. И.И.Мечникова

УДК: 165:316.62:316.774:[791:004]-043.2

СОВРЕМЕННАЯ АУДИОВИЗУАЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР МОДЕРАЦИИ СОЦИАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Статья посвящена влиянию современной аудиовизуальности – кинематографа, телевидения, Интернета, на социальный интеллект человека. Рассмотрены продуктивные и негативные аспекты этого процесса. Особое внимание уделено философскому осмыслению социального интеллекта в условиях новых форм социальности.

Ключевые слова: аудиовизуальность, социальный интеллект, модерация, кинематограф, телевидение, Интернет.

СУЧАСНА АУДІОВІЗУАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР МОДЕРАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Стаття присвячена впливу сучасної аудіовізуальності – кінематографу, телебачення, Інтернету, на соціальний інтелект людини. Розглянуто позитивні та негативні аспекти цього процесу. Особливою увагою відзначене філософське осмислення соціального інтелекту в умовах нових форм соціальності.

Ключові слова: аудіовізуальність, соціальний інтелект, модерация, кінематограф, телебачення, Інтернет.

MODERN AUDIOVISUALITY AS A MODERATION FACTOR OF SOCIAL INTELLECT

This article is dedicated influence of modern audiovisuality such as cinematograph, television and Internet on social human intellect. Productive and negative aspects of this process are considered. The particular attention is given to the philosophical comprehension of social intellect under the conditions of the new forms of sociality.

Key words: audiovisuality, social intellect, moderation, cinematograph, television, Internet.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що особливістю існування людини у сучасному світі є стрімкий розвиток науки і техніки, яка, як ніколи раніше, безпрецедентно